TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. lapkričio 7 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų jurisdikcija civilinėse bylose – Reglamentas (ES) Nr. 650/2012 – 10 straipsnio 1 dalis – Subsidiarioji jurisdikcija paveldėjimo srityje – Palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, kuri jo mirties dieną yra trečiojoje valstybėje – Paveldimo turto buvimo vietos valstybėje narėje kriterijus – Lemiamą reikšmę turintis laiko momentas – Vertinimas mirties dieną“

Byloje C-291/23 (*Hantoch*) [i]

dėl *Landgericht Düsseldorf* (Diuseldorfo apygardos teismas, Vokietija) 2023 m. balandžio 27 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2023 m. gegužės 8 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

LS

prieš

PL

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro penktosios kolegijos pirmininko pareigas einantis ketvirtosios kolegijos pirmininkas I. Jarukaitis, teisėjai D. Gratsias ir E. Regan (pranešėjas),

generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos I. Herranz Elizalde,

– Europos Komisijos, atstovaujamos L. Hohenecker ir W. Wils,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

* Proceso kalba: vokiečių.

[i] Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (OL L 201, 2012, p. 107) 10 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant LS ir PL ginčą dėl Egipte mirusio asmens turto paveldėjimo.

Teisinis pagrindas

3 Reglamento Nr. 650/2012 7, 23, 30 ir 37 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(7) reikėtų sudaryti palankesnes sąlygas vidaus rinkai tinkamai veikti, šalinant kliūtis laisvam asmenų, kurie šiuo metu patiria sunkumų įgyvendindami savo teises tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo atvejais, judėjimui. Europos teisingumo erdvėje piliečiai turi turėti galimybę iš anksto organizuoti paveldėjimą. Turi būti veiksmingai užtikrintos įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų, kitų palikėjo artimųjų ir palikėjo kreditorių teisės;

<…>

(23) atsižvelgiant į didėjantį piliečių judumą, siekiant užtikrinti tinkamą teisingumo vykdymą Sąjungoje, taip pat užtikrinti realų paveldėjimo ir valstybės narės, kurioje naudojamasi jurisdikcija, siejamąjį veiksnį, šiame reglamente turėtų būti numatyta, kad nustatant tiek jurisdikciją, tiek taikytiną teisę, bendras siejamasis veiksnys turėtų būti įprastinė palikėjo gyvenamoji vieta mirties dieną. Siekdama nustatyti įprastinę gyvenamąją vietą, paveldėjimo klausimą nagrinėjanti institucija turėtų įvertinti visas palikėjo gyvenimo aplinkybes kelerius metus prieš mirtį ir mirties dieną, atsižvelgdama į visus aktualius faktinius aspektus, visų pirma palikėjo buvimo atitinkamoje valstybėje trukmę bei reguliarumą ir to buvimo aplinkybes bei priežastis. Tokiu būdu nustatyta įprastinė gyvenamoji vieta turėtų atspindėti glaudų ir stabilų ryšį su atitinkama valstybe, atsižvelgiant į konkrečius šio reglamento tikslus;

<…>

(30) siekiant užtikrinti, kad visų valstybių narių teismai galėtų vienodais pagrindais naudotis jurisdikcija asmenų, kurių įprastinė gyvenamoji vieta mirties dieną nebuvo valstybėje narėje, palikimo atžvilgiu, šiame reglamente turėtų būti pateiktas baigtinis hierarchine tvarka išdėstytas pagrindų, kuriais remiantis gali būti naudojamasi tokia papildoma [subsidiariąja] jurisdikcija, sąrašas;

<…>

(37) siekiant suteikti piliečiams galimybę naudotis vidaus rinkos privalumais ir kartu užtikrinti jiems visišką teisinį tikrumą, šis reglamentas turėtų sudaryti jiems sąlygas iš anksto žinoti jų paveldėjimui taikytiną teisę. Turėtų būti nustatytos suderintos teisės kolizijos teisės normos, siekiant išvengti prieštaringų rezultatų. Pagrindine norma turėtų būti užtikrinta, kad paveldėjimą reglamentuotų numatoma teisė, su kuria jis glaudžiai susijęs. Teisinio tikrumo sumetimais ir siekiant išvengti palikimo suskaidymo, ši teisė turėtų reglamentuoti visą palikimą, t. y. visą palikimą sudarantį turtą, neatsižvelgiant į turto pobūdį ir neatsižvelgiant į tai, ar turtas yra kitoje valstybėje narėje ar trečiojoje valstybėje.“

4 Šio reglamento II skyriuje „Jurisdikcija“, be kita ko, yra 4 ir 10 straipsniai.

5 Minėto reglamento 4 straipsnyje „Bendroji jurisdikcija“ numatyta:

„Jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo turi tos valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismai.“

6 To paties reglamento 10 straipsnyje „Subsidiar[ioji] jurisdikcija“ nustatyta:

„1. Jei palikėjo mirties dieną jo įprastinė gyvenamoji vieta nėra vienoje iš valstybių narių, valstybės narės, kurioje yra palikimo turtas, teismai vis dėlto turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo, jei:

a) mirties dieną palikėjas turėjo tos valstybės narės pilietybę; arba, neįvykdžius šios sąlygos,

b) ankstesnė palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta buvo toje valstybėje narėje su sąlyga, kad kreipimosi į teismą metu nuo įprastinės gyvenamosios vietos pasikeitimo yra praėjęs ne ilgesnis kaip penkerių metų laikotarpis.

2. Jei nė vienas valstybės narės teismas neturi jurisdikcijos pagal 1 dalį, valstybės narės, kurioje yra palikimo turtas, teismai vis dėlto turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl to turto.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

7 Palikėjas gimė Egipte, daugelį metų gyveno ir dirbo Vokietijoje, kur taip pat sukūrė šeimą. Mirties Egipte dieną, 2017 m. kovo 18 d., jis turėjo dvigubą Vokietijos ir Egipto pilietybę.

8 Palikėjui baigus profesinę veiklą Vokietijoje, jo pagrindinė gyvenamoji vieta buvo Egipte. Jis turėjo Vokietijos sveikatos draudimą ir gaudavo šios šalies senatvės pensiją; nuolat atlikdamas mokėjimo pavedimus jis šias išmokas pervesdavo iš tik šiuo tikslu tvarkomos Vokietijos banko sąskaitos į savo banko sąskaitą Egipte. Kadangi palikėjas gaudavo senatvės pensiją iš Vokietijos gydytojų pensijų fondo, jis taip pat turėjo mokėti mokesčius Vokietijoje.

9 LS ir PL yra palikėjo palikuonys. PL yra vienintelis įpėdinis pagal testamentą.

10 LS kreipėsi į *Landgericht Düsseldorf* (Diuseldorfo apygardos teismas, Vokietija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, siekdama iš PL gauti tam tikros informacijos ir reikalaudama iš jo pinigų sumos, mokėtinos įgyvendinant teisę į privalomąją palikimo dalį. LS mano, kad tas teismas turi tarptautinę jurisdikciją nagrinėti jos ieškinį. Ji teigia, kad palikimo

atsiradimo dieną palikėjas turėjo paveldimo turto Vokietijoje, kurį sudarė ne tik Vokietijos banke laikomos lėšos, bet ir visų pirma skoliniai reikalavimai mokesčių administratoriui bei privačiai sveikatos draudimo bendrovei.

11 PL ginčija prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo tarptautinę jurisdikciją.

12 Šio teismo teigimu, paskutinė palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 650/2012 4 straipsnį, buvo Egipte. Vis dėlto, remiantis paveldimo turto buvimu Vokietijoje, tas teismas galėtų turėti subsidiariąją jurisdikciją pagal Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalies a punktą. Kita vertus, jam kyla abejonių dėl šios nuostatos aiškinimo.

13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Vokietijos doktrinoje nesutariama dėl dienos, į kurią reikia atsižvelgti siekiant įvertinti, ar paveldimas turtas yra valstybėje narėje, į kurios teismą kreiptasi, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalies a punktą. Vieni autoriai mano, kad lemiamą reikšmę turi mirties diena, o kiti – kad ieškinio pareiškimo diena.

14 To teismo teigimu, atsakymas į šį klausimą yra itin svarbus, nes nagrinėjamu atveju palikėjo mirties dieną jo turėtoje Vokietijos banko sąskaitoje buvo lėšų, kurios yra Vokietijoje esantis paveldimas turtas, tačiau ieškinio pagrindinėje byloje pareiškimo dieną ši sąskaita jau buvo uždaryta.

15 Tokiomis aplinkybėmis *Landgericht Düsseldorf* (Diuseldorfo apygardos teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar aiškinant Reglamento [Nr. 650/2012] 10 straipsnį klausimas, ar paveldimas turtas buvo valstybėje narėje, į kurios teismą kreiptasi, turi būti sprendžiamas pagal palikimo atsiradimo laiką, ar pagal ieškinio pareiškimo dieną?“

Dėl prejudicinio klausimo

16 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad siekiant nustatyti, ar valstybės narės, kurioje yra paveldimas turtas, teismai gali naudotis subsidiariąja jurisdikcija priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo, reikia išnagrinėti, ar šis turtas tebėra toje valstybėje narėje tuo metu, kai kreiptasi į šiuos teismus, ar mirties dieną.

17 Remiantis suformuota jurisprudencija, aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos tekstą, bet ir į kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus (2022 m. rugpjūčio 1 d. Sprendimo *Sea Watch*, C-14/21 ir C-15/21, EU:C:2022:604, 115 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

18 Dėl, pirma, Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalies teksto pažymėtina, kad šioje nuostatoje įtvirtinta jurisdikcijos taisyklė, pagal kurią, jei palikėjo mirties dieną jo įprastinė gyvenamoji vieta nėra valstybėje narėje, valstybės narės, kurioje yra paveldimas turtas, teismai vis dėlto turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo, jei mirties dieną palikėjas turėjo tos valstybės narės pilietybę, o jeigu jos neturėjo, ankstesnė jo įprastinė gyvenamoji vieta buvo toje valstybėje narėje.

19 Nors tiesa, kad Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalyje nėra jokio patikslinimo dėl dienos, į kurią reikia atsižvelgti siekiant įvertinti, ar paveldimas turtas yra valstybėje narėje, šio reglamento 10 straipsnio 1 dalies a punkte aiškiai numatyta, kad „mirties dien[a]“ yra data, reikšminga tiek nustatant valstybę narę, kurioje buvo suinteresuotojo asmens įprastinė gyvenamoji vieta, tiek vertinant jo turėtą pilietybę. Pagal minėto reglamento 10 straipsnio 1 dalies b punktą reikalaujama atsižvelgti į „ankstesn[ę]“ įprastinę gyvenamąją vietą, jeigu mirties dieną palikėjas neturėjo atitinkamos valstybės narės pilietybės.

20 Taigi Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalyje valstybės narės, kurioje yra paveldimas turtas, subsidiarioji jurisdikcija grindžiama sąlygomis, kurios įvykdomos ne vėliau kaip mirties dieną.

21 Antra, dėl Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalies konteksto pažymėtina, kad tiek iš šio reglamento 4 ir 10 straipsnių, tiek iš jo 23 ir 30 konstatuojamųjų dalių matyti, kad vertinant, ar įvykdyti bendrosios ar subsidiariosios jurisdikcijos įgyvendinimo kriterijai, minėtame reglamente bendrai nurodoma mirties diena.

22 Ši aplinkybė taip pat įrodo, kad, jei nenurodyta kitaip, vertinant, ar įvykdytas vienas iš šių jurisdikcijos kriterijų, nagrinėjamu atveju – Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalyje numatytas paveldimo turto buvimo valstybėje narėje, į kurios teismą kreiptasi, kriterijus, reikia atsižvelgti būtent į šią dieną.

23 Be to, šiais jurisdikcijos kriterijais siekiama nustatyti palikėjo ir jurisdikciją įgyvendinančios valstybės narės siejamuosius veiksnius. Šiomis aplinkybėmis logiška atsižvelgti į palikėjui nuosavybės teise priklausiusio turto buvimo vietą jo mirties dieną.

24 Trečia, tokį aiškinimą patvirtina šio reglamento tikslai, kuriais, kaip matyti iš jo 7 ir 37 konstatuojamųjų dalių, be kita ko, siekiama užtikrinti, kad piliečiai turėtų galimybę iš anksto, laikantis teisinio saugumo ir nuspėjamumo reikalavimų, organizuoti savo paveldėjimą, taip pat veiksmingai užtikrinti įpėdinių ir testamentinės išskirtinės gavėjų, kitų palikėjo artimųjų ir kreditorių teises.

25 Iš tiesų šių tikslų įgyvendinimui būtų pakenkta, jeigu teismo jurisdikcija galėtų priklausyti nuo aplinkybių, susiklosčiusių po mirties, kaip antai paveldimo turto likvidavimo ar perdavimo į kitą valstybę narę jau mirus palikėjui.

26 Vadinasi, siekiant nustatyti, ar pagal Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalies a punktą dėl valstybėje narėje, į kurios teismą kreiptasi, esančio paveldimo turto šis teismas gali naudotis subsidiariąja jurisdikcija, reikia atsižvelgti ne į tą dieną, kai kreiptasi į minėtą teismą, o į mirties dieną.

27 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti: Reglamento Nr. 650/2012 10 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad siekiant nustatyti, ar valstybės narės, kurioje yra paveldimas turtas, teismai gali naudotis subsidiariąja jurisdikcija priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo, reikia išnagrinėti, ar šis turtas yra toje valstybėje narėje ne tuo metu, kai kreiptasi į šiuos teismus, o mirties dieną.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

28 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo 10 straipsnio 1 dalis

turi būti aiškinama taip:

siekiant nustatyti, ar valstybės narės, kurioje yra paveldimas turtas, teismai gali naudotis subsidiariąja jurisdikcija priimti sprendimą dėl viso palikimo paveldėjimo, reikia išnagrinėti, ar šis turtas yra toje valstybėje narėje ne tuo metu, kai kreiptasi į šiuos teismus, o mirties dieną.

Parašai.